

Bilim ve Çizgi'nin Yaratıcı Aşk

Kaçık, dalgın ve biraz da tuhaf bilim adamları çizgi romanlarda tam bir asırdır boy gösteriyorlar.

Bu efsanevi karakterler her dönem, bilimin popüler yüzünün temsilcisi oldular. Franquin tara-

findan yaratılan ve bu kahramanlardan biri olan Marsupilami'nin yuvası ve küçük ailesi, ait oldukları türü temsil etmek üzere Brüksel'deki Doğa Bilimleri Müzesi'nde bulunuyorlar.

Biyolog Alain Quintard tarafından Belçikalı doğabilimcileri gösterisinde sergilenen ve kökeni Güney Amerika'daki yabani güvercin ormanından gelen "Marsupilami franquini" daha çok memeliler ve tek deliklilerin alt sınıfındadır. Yavularını, ornitorenkler (gagalı memeliler) gibi besleyen ve yumurtlayarak üreyen hayvanlar ile bazı karnecayyenlere, Brüksel'deki Doğabilimleri Müzesi tam dört vitrin ayırmış. Bunlardan birinde de yuvasında oturan Marsupilami ailesi görülmektedir. Müzedeki pedagoglar, André Franquin tarafından ilk defa 1952'de resimlenen bu yaratıkları, halka doğa bilimcilerin yeni hayvan türlerini tanımlarken, sınıflarken ve isimlendirirken nasıl hareket ettiklerini anlatmak amacıyla seçmişler. Bilim adamları, bilimi anlatırken mizaha biraz daha fazla yer vermenin kolay anlaşılabilir olmayı sağlayacağını biliyorlardı ve bu da az rastlanır bir uygulamaya kapılarını açtı. İşte bir çizgi roman kahramanı bir anda bilimsel bir nes-

ne olup çıkıverdi. Tersine çok daha akıcı; bir sürü düşsel bilim adamı, çizgi romanların sayfaları boyunca bir çok icatta bulunup, birçok buluş yapıyor. 1826'da İsviçreli Rodolphe Töppfer tarafından yaratılan Dr. Festus, dalgın bilim adamı tiplemesinin ilk örneklerindedir. Birçok uzmana göre, çizgi romanın doğuşu, tanınmış bir

irkbilimcinin adının altında ilk baloncunun görülmesi ile gerçekleşir. Bu durum, New York Journal'da yayınlanan küçük afacan Yellowkid'le birlikte 1896'ya kadar uzanır.

Çizgi roman bugün tam 101 yaşında. Binlerce karakter ve hepimizi neşelendiren verimli bir edebiyatla dolu bir asır. Popüler kültürün doğal

Sonsuz sayıda buluş ve mucitleri
Çizgi roman bilgileri, düşünce ileten robotlar, uzay telefonları, atom füzeleri gibi sayısız buluşa damgalarını vurmuşlardır. Az çok çığınca olan buluşları olağanüstü bir bilginin göstergesidir. Bu kahramanların yer aldıkları öykülerin yazarları, bilimle düş arasındaki sınırı ustaca ortadan kaldırmayı başarmışlardır.

Minc. Zarkov'u uzay telefonu ile gizlice uyarır.

gösterisi olan fotoğrafla ve sinemayla dönemdaş bu yeni anlatı, hiçbir zaman teknolojik toplumun merkezi sayılan bilim adamlarından uzak kalmamıştır. Bilim adamlarının çizgi romana ilk girişleri ile onların akıl almaz dalgınlıkları ve dikkatsizlikleri, bitmez tükenmez bir süpriz gü-lünçlükler kaynağı yaratmıştır. Geleceğin habercisi ünlü Cosinus ve soru işareti şeklinde saça sahip olan profesör Nimbus bir anda ulusal kahramanlar oluvermişlerdir. Bu hoş karakterler, tatlı kaçık dalgasına ilk adımların atılmasında öncü olmuşlardır. Spirou ve Fantasio'nun maceralarındaki Tournesol ve meslektaşları Champignac, içinden çıkamadıkları ipe sapa gelmez buluşlarıyla, sürekli önceden kestirilemeyen aksiliklerin doğmasına neden olurlar.

Daha ciddi, ama kendi sınıfının daha sembolik bir karakteri de Edgar P. Jacobs'un kaleminden çıkan Profesör Mortimer'dir. Yüksek düzeyde bir fizikçi olan Mortimer ve kendisi gibi doğrudan ve iyilikten yana olan diğer bilim adamları, tehlikeli ve kötülüğün sembolü Septimus, Milloc, Zorglub gibi bilim adamlarına karşı amansız bir savaşım verirler. Görüldüğü gibi çizgi romanlarda da uzun popüler öykülerde olduğu gibi iyilerle kötülerin sürekli mücadelesi vardır. Bu konuda bilgin, seçkin bir kişiliktir, çünkü o son derece önemli, erişilmesi çok zor olan bazı bilgilere ve kendisini bu bilgileri sakıncalı amaçlar için kullanması konusunda sınırlayan sonsuz bir erke sahiptir. İyi bilgin daha da mükemmel görünür ve kötü daha da canavarlaşır. Her şeye hakim

Tournesol'un Gerçek Yüzü

Hergé, Tryphon Tournesol'un portresini çizerken, Brüksel'de yaşayan İsviçreli bilim adamı Auguste Piccard'dan esinlenmiş. Tournesol'un bazen kullandığı sarkaç, çizgi roman dünyasında bilimin ve bilim ötesinin eşit değerinde bulunduğunu simgeler.

olan muziplik örneği kötü bilgin genellikle, denizlerin dibini ya da yeraltının karanlık köşelerini kendisine üs olarak tercih eder. Yeraltı dünyasına aittir ve cehennem yasalarını uygular. O kadar kötü, kinci, öfkeli ve tehlikelidir ki, öykünün olumlu, naif ve yürekli kahramanı, bu canavar kişiliğin yaratacağı tehlikenin nereden geleceğini hemen kestiremez. Ama ne olursa olsun, mutlu son kaçınılmazdır.

Sürekli hikâyelerde, karakterler bazen değişir, ama bazı simgeler hep aynı kalır. Çizgi roman, öyküsel bilginlere sahip olduğu gibi özellikle Spirou Dergisi'nde yayınlanan "Paul Amca'nın Güzel Hikayeleri"ndeki gibi, bilim dünyasının büyük isimlerinin hayatlarını da anlatır. Doğal ola-

rak bu hikâyeler bilimsel olmaktan çok, kurgusal görünüme sahiptirler. Bununla beraber, son dönem yazarlar, çizgi romanı pedagojik amaçlar için kullanmaktadır. Örneğin, fizikçi Jean-Pierre Petit'ye ait olan "Anselme Lanturlu" serisinde yazar, kuantum fizikinden, bilgişlemeden ya da akışkan mekaniğinden söz etmekten çekinmez. Ayrıca halkın anlayacağı şekilde yazılan ve genetik ya da jeoloji gibi konulardan söz eden çizgi romanlara da rastlanır. Ama, bilimadamları bu tür çizgi romanlardan her zaman memnun kalmazlar. Bu bilim adamlarından biri olan astrofizikçi Alfred Vi-

dal-Madja'ya göre bunlar çok sıkıcıdır ve sadece konusu ne olursa olsun her bulduklarını okuyan bir kitleye hitabedebilirler. Birçok bilimadamı şekil bozukluğuna uğramış, karikatürize edilmiş ve alışılmış görüntülerden şikâyetçilerdir. Fakat, unutulmaları bir gerçek var, o da, bu öykülerin amacının birtakım bilimsel gerçekleri ortaya koymak ya da sadece insanları eğitmek olmadığı, bir söylenceyi ve popüler sunuşu ortaya koymak olduğudur. Her şeyden önemlisi kurgudur. Ortaya koyulan bilimsel olayların şaşırtıcı, yazılan metinlerin olabildiğince açık ve kesin olması okuyucu için önemlidir.

Bilim ve büyü eşit oranda bulunma eğilimindedirler. Örneğin, Tournesol, füzesi için atomik motor icat etmiştir ve bunu yapmak için bir sarkaç kullanmıştır.

Her ne kadar çizgi roman bilime meraklıca el atmışsa da, yüzyılın ilk yar-

nısı boyunca bilim yine erişilmez ve el sürülmezdir. Ama tehlike, ilerlemeye sıkı sıkıya bağlı olan bilimsel bilgidir ve teknolojiden gelmemektedir. Bilimin iyi yüzü bir dönemin ruhunu yansıtan ayna görevi görür. Bu tablo, bilim adamları tarafından da bizzat desteklenmiştir. CNRS hikâyelerinin yazarı Philippe Videlier "Sürekli gelişen bilimsel bilginin kullanımındaki ikilik 30'lu yıllardan beri, teknoloji dünyasında gezinen klasik amerikan çizgi romanla-

Nimbus

Cosinus

Sevimli, Dalgın Bilginler İftah olmaz kaçık Cosinus, denklemlerinin içinde kaybolur. 1893'de Sorbonne Botanik Laboratuvarı yetkiilerinden Christophe'un kaleminden çıkmıştır. Nimbus'un dalgınlığı ise, 30'lu yıllarda tüm gülünçlüklere konu olur.

Düş Kırıklığı

30'lardan 50'lere kadar, atom sayesinde birçok iyiliğe kapı açılır. Solar ve Örümcek Adam gibi iyi kahramanlar bu sayede doğarlar. 50'lerden sonra ise bilimin insanlığın kontrolünden çıkacağı anlatan felaket söylemi düşüncesi popüler olur.

1986'da bir kaza sonucu Kuzey Kutbu yakınlarında bir hidrojen bombası deposu patlar. Bütün buzullar erimeye ve iklim değişmeye başlar. Dünya'daki su seviyesi yükselir ve bütün büyük şehirleri su basar.

Pedagoji (Eğitbilim)

Çoğu zaman başarılı olan pedagojik girişimlerde, anlatılması zor olanı basitleştirerek ve özetleyerek anlatmaktan çekinmez (Burada görülen Anselme Lentur-lu'da olduğu gibi).

başka bir olgu çizgi romanı ele geçirir: Kaza. İnsan egemenliğinden kurtulan bilim, tüm dünyanın felaketine neden olur. Hayatta kalanlar, korkunç derecede kötü despotların yönettiği ve parçalanmış dünyada yaşayan, aykırı yaratıklar, canavarlardır. Videlier, buradan Pandora mitinin hortlayacağı sonucuna varır. Uzay casusları, Valerian ve Laureline, kader anını 1968'de "Pilot"un sayfalarında belirlerler. Söylenen, Kuzey Kutbu yakınlarındaki bir hidrojen bombası deposunun 1986'da havaya uçmasıyla, Dünya'da sadece Brezilya Ormanları'nın derinliklerinde yaşayan bir avuç canlı kalacaktır. Bundan sonra, çizgi roman, felâket söylemi, ekoloji ve barışçılıkla beslenir. Okuyucularının önemli bir kısmı gibi, çizgi roman da bilime olan güvenini biraz yitirir. Videlier aslında hâlâ bilime ait olguların ve gizemli doğu biliminin belirtilerinin, Moebius, Jodorowski ya da Bilal gibi yeni dönemin usta yazarlarının çizgilerinde görüldüğünü söylüyor.

rında Buck
Rodgers,

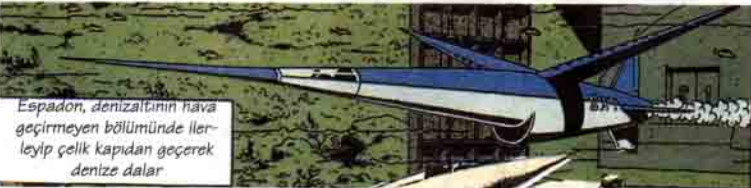
Brick Bradford ve

Flash Gordon üçlemesiyle kurulmuştur." der. Ona göre, çizgi romanda bilimin ilerleyişi, anamotif haline gelen atomun kullanımıyla doruğa ulaşmıştır. Nükleer enerji ise gerçekten şaşılacak derecede ilginç ve büyüleyici şeyler yapabilme yetisiyle donanmıştır. Örneğin, Örümcek Adam'ın üstün yetilere kavuşması, onu, işyabilen bir örümceğin ısırmasıyla gerçekleşmiştir. Atom füzeleri, babadan gelen atom enerjisine sahip olma üstünlüğündeki Marslılar'ın pabucunu dama atmıştır.

Savaş sonrası amerikan çizgi romanları, "Bilimsel Çizgi Roman Atomun İçinde" ya da "Bilimin Gariplikleri" gibi isimlerle çıkmaya başlamıştır. Devrin süper kahramanları Atom,

Kaptan Atom, Nukla, Doktor Solar gibi isimler alır. Phillipe Videlier'ye göre eğer atom konusu, popüler kültürde böyle bir anlam taşımazdı, maddeleri birbirine dönüştürebilen filozof taşıyı ya da ölümsüzlük iksirini bulmayı hedefleyen simyaya geri dönüş gerçekleştirdi.

Birkaç yıl sonra, 60'ların ortalarında bu algılayış değişir. Bu vaz geçişin nedeni, küresel toplumun değerlerinin ve görevlerinin bilimle pek ilgili olmayışıdır. Teknolojinin övgü dolu yükselişi, savaş sonrasında şüpheyle karşılanır olmuştur. Başlangıçta "underground"(yeraltı) çizgi romanların bu konuya el atmaları oldukça tartışmalı olmuştur. Bunun ünlü savunucularından Robert Crumb, 1967'de Zap Comics gösterisinde, geleceğin dünyasını arınmış, insanlıktan uzak, soğuk, umutsuzluk içinde bir yer olarak ortaya koyar. Bundan sonra ise

Espadon, Amerikan Deniz Kuvvetleri'nde 1946'da Edgar P. Jacobs hem karada hem de denizde çalışan Espadon adlı bir uçak hayal eder. Yedi yıl sonra Science et Vie Dergisi Amerikalıların Douglas X3 adında, Espadon'la aynı özelliklere sahip bir makine yaptıklarını duyurur. 60'larda, su altından havanabilen bir uçak, Amerikan Deniz Kuvvetleri'ndeki yerini almıştır.

Bugün bilim, çizgi romanda kendisini belki de eskisi kadar gösteriyor, ama değişen şey, bilimin artık konunun merkezinde olmayışıdır. Yazarın hayal dünyasını kaplayarak bayağılaşan bilim, adları son zamanlarda duyulmaya başlanan Tanatha ya da Vanity Benz gibi kahramanlarla çarpışan baskıcı toplumların olumsuz yönlerini simgeler olmuştur.

Chambon, P.
Science et Vie, Ekim 1996
Çeviri: Elif Yılmaz